

Kapanış Konuşmaları

İskender Pala

Engin Gürmen

Zihni Göktay

Cengiz Yolcu: Sayın konuklarımız, X. Uluslararası Osmanlı İstanbul Sempozyumu’nun kapanış oturumuna hepiniz hoş geldiniz. “İstanbul’da Tiyatro” başlıklı kapanış oturumunu sayın Prof. Dr. İskender Pala yönetecek. Sayın hocamı kürsüye davet etmek istiyorum.

İskender Pala: Merhabalar hepinize. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi’nin artık hakikaten bir klasiğe dönüşmüş olan Uluslararası Osmanlı İstanbul Sempozyumu’nun kapanış oturumunda sizlerle tiyatroyu konuşacağız... Tiyatrocu dostlarımız ve büyüklerimizin tiyatro ile alakalı hatıralarını konuşacağız... Dolayısıyla sempozyumun ruhuna uygun olarak “İstanbul ve Tiyatro” diyoruz.

Bugün iki çok değerli ustamızı burada ağırlayacağız. Lütfedip teşrif ettiler... Zihni Göktay adını hepiniz çok yakından bilirsiniz. Liseden itibaren Zihni Göktay adını bilmeyen bir kişinin entelektüel olabileceği tartışılabilir... Çünkü *Lüküs Hayat*’ın bu şehirde, sahnelerde insanlarımızla nasıl buluştuğunu hepimiz hatıralarımız arasında

önemli bir yere koyarız. Engin Gürmen adı Türk tiyatrosu için çok değerli bir isimdir. Onun ihtiramı, yönettiği oyunlar, Türk tiyatrosuna katkıları dolayısıyla... ve Zihni Bey'le olan dostlukları dolayısıyla... Bugün her ikisi de lütfettiler, geldiler... Efendim hoşgeldiniz...

Önce Zihni Bey'i, sonra da Engin Bey'i sahneye davet ediyorum.

Efendim, bu çocuklar internet çocukları... Dolayısıyla ben sizin biyografinizi okumak isterdim ama nasılsa bir tık ile ona ulaşabilecek durumdalar. Biyografileri okuyarak, zaman kaybetmeden...

Ben öncelikle şunu sormak istiyorum: Yollarınız ilk defa nerede kesişti? Nasıl oldu?

Engin Gürmen: Ben çok küçük yaşlarda Şehir Tiyatrosu'na oyuncu olarak girdim. Tabii bunda çok küçük yaşlardan itibaren şehir tiyatrosunu izlememin -hatta 5-6 yaşından beri diyebilirim- nedenleri olabilir. Çünkü babam o tiyatronun kurucularından... Yani, Muhsin Bey'in [Ertuğrul] çevresindeki oyunculardan biriydi Hüseyin Kemal Gürmen. Ondan dolayı ben aileden böyle bir meraka sahip oldum. Fakat aynı zamanda üniversitede okuyordum. Edebiyat Fakültesi'nde okudum... Bu arada Şehir Tiyatrosu'nda da oyuncu olarak çalışmaya başladım.

Zihni Bey'le tanışmamız sanıyorum birkaç yıl sonradır. Çünkü Zihni Bey Ankara Sanat Tiyatrosu'nun oyuncularındandı...

Zihni Göktay: Meydan Sahnesi...

Engin Gürmen: Meydan Sahnesi... Sanıyorum siz [19]70'lerde mi Şehir Tiyatrosu'na?... [19]73'te evet... Demek ki benden on yıl sonra gelmişsiniz. Tabii geldikten sonra tanıştık... İlerleyen yıllarda *Pembe Konağın Gelinleri* adlı bir oyun yönetiyordum ben. Bunun başrolü iki kişilik sayılar aslında... Bunun başrolünün bir tanesini Zihni Göktay oynadı... Çok ilginçtir, orada aşağı yukarı iki saat, iki buçuk saat içinde yedi ayrı karakter canlandırıyordu: bir eskici ana karakter, onun yanında da o eskici o konağın bütün girdisini çıktısını bildiği için, konağı satmak üzere olan hanımla olan sohbetlerinde bütün eskileri anlatıyordu... Bir yaşlı bir genç kızla evlenen yaşlı bir paşa, çapkın bir zat, temizlik hastası olan bir hanımın kocası vs. vs. Yani yedi sekiz tane inanılmaz, gerçekten inanılmaz karakterler yarattı kendisi. Ondan sonraki yıllarda tabii bu arada da *Lüküs Haya'*ı oynuyor,

Lüküs Hayat da devam ediyor... Tekrar birkaç yıl sonra *Kanlı Nigar* adlı orta oyununda yolumuz keşişti. Ben Zihniciğim güncel espriler yaptığı için, sevdiği için *Kanlı Nigar*'ı biraz post-modern dediğimiz bir tarzda yönetmeyi tercih ettim. Yani zamansız... işte içine helikopterler, cep telefonları, şunlar bunlar da konuldu. O bildiğiniz klasik ortaoyunu böyle bir modern hale geldi. O da tabii Zihni için çok avantajlı oldu. Orada yolumuz tekrar keşişti.

Gene bir zaman sonra, geçtiğimiz sezon yine [İstanbul] Şehir Tiyatrosu'nda Alexander Galin'in *Gidiş Dönüş Moskova* adlı bir duygusal komedisini çalıştık. Bu da çok zevkli bir çalışma oldu benim için... Doğrusunu isterseniz kendileri için de öyle oldu, diğer arkadaşlar için de... Bu oyun Nisan ayının içerisinde [İstanbul] Şehir Tiyatroları Gazhane bölümünde yedi temsil oynadıktan sonra sezonu kapattık. Kısmet olursa önümüzdeki yıl devam edeceğiz. Bana kalırsa çok başarılı oldu, çok değişik oldu... ve gene Zihni Bey için değişik bir kompozisyon oldu. Yani Zihni Bey'i genelde *Lüküs Hayat*'la özdeşleştirenler için çok değişik bir kompozisyon oldu. Bu oyunun teması yalnızdı.

İskender Pala: Engin Bey, orada isterseniz bekleyelim...

Engin Gürmen: Bekleyelim... Ben aldım gidiyorum başımı....

İskender Pala: Moskova'ya gidiş dönüşü Frankfurt'a gidiş dönüş olarak ayrıca konuşalım

Zihni Göktay: Ahmed Haşim'den sonra ben de Frankfurt ile ilgili bir şey yazmak istiyorum... *Frankfurt Seyahatnamesi*'ni ben bir taraftan okurken bir Frankfurt turnesi çıktı, fakat bir türlü çıkamadım... Öyle bir kabız, affedersiniz, bir turne ki bir türlü gidemiyoruz... olmuyor... Almanya vize vermiyor... Bizim yeşil pasaportunuz var, biz dört-beş kişi gidebiliyoruz da genç arkadaşlara vize vermiyorlar... işte bir sürü handicap var bunları atlatmaya çalışırken bir de benim teknoloji özürlülüğüm var. Maalesef *Whatsapp*'ım, *Google*'ım *YouTube*'üm bilmem nem yok benim... çok kızıyorlar bana... Engin Bey 76 tane piyes ezberledin de şunu bir türlü ezberleyemedin diye bana çok kızıyorlar... inşallah zorla beni götürecek, mevcutlu olarak bir telefon aldırarak sonra da ders verecek... Gözümde sarı nokta zafiyeti var. Bir sürü bahaneler uyduruyorum. neyse olacak herhalde... dünyadan

bihaber olarak yaşıyorum işte. Kızım yardımcı oluyor bana. Baba sana şöyle [mesaj] geldi, ben iletayım diyor... Telefon ediyor, yazıyorum, not alıyorum deftere...

İskender Pala: Tabii efendim, kendisi bilgisayar çağında, Leyla Sayar çağında başladığı için...

Zihni Göktay: Kızcağz anlamıyor, tanımıyor... Bu sefer Leyla Sayar'ın biyografisini anlattım kıza. Çok eski bir vamp sinema sanatçısıydı, stardı dedim. Sonra dedim hidayete erdi, kapandı ve Bursa'ya yerleşti. Orada da vefat etti diye Leyla Sayar'ı anlatmaya çalıştım...

Engin Gürmen: Şimdi Frankfurt turnesi ne oldu, onu da bir söyleyin, anlatın. Şu anda cuma günü gidebiliyor muyuz?

Zihni Göktay: Henüz belli değil... Bir Romen atasözü var. Bir şey ne zaman avucunun içinde ve sen onu görüyor ve tutuyor isen o şahidir, ona inan demiş. Şimdi ben de uçağın merdivenlerinden, kapısı kapanana kadar, anons edilene kadar, pist başına gidene kadar daha inanmıyorum... nasıl gideceğiz, nasıl dinleneceğiz, nasıl oynayacağız ve ertesi sabah seçime yetişmek için hangi ücretle gezeceğiz? Bunların hepsi bir soru işareti halinde.

İskender Pala: Evet, *Lüküs Hayat*'ta güncel pek çok siyasi konunun göndermelerini çok iyi, taşı gediğine koyarcasına icra ettiğinize ben şahidim... Sizin *Lüküs Hayat*'ınızı birkaç defa izledim, sizi izledim... Her defasında farklı bir göndermeyle o günkü gündemi oradan seyirciye gönderiyordunuz...

Zihni Göktay: Başım belaya girmeden bunları atlattım çok şükür. Zülfüyâra dokunmadan, fincancı katırları ürkütmeden, oyunun sonunda da her ne kadar siz sürç-i lisan ettiysem affola diye kendimi aklayarak... Ama bunların hepsi, bu göndermelerin hepsi yerine oturuyordu. Tuluat dediğimiz o anda akla gelen şeyler vardır. Mesela kurmaca tuluat olmaz. Gündüz gazetede okursun da bir şeyi bunu göndermek için akşam şunu da söyleyeyim dersin öyleleri de vardı içinde ama... şeyde o anda aklıma gelen bir şeyler var. Bunlardan birkaç örnek vereceğim... Bir tanesi *Lüküs Hayat*'ta değil de *Kanlı Nigar*'da oldu... *Kanlı Nigar*'ın son beş dakikası... bitti bitecek... Yani bitireceğiz. O oyunun aslında bir büyücü kadın var Madam Bumbala diye... Sadık Şendil onu Hacı Bumbala diye yazmış... Biz dedik ki,

aman çok nazik bir konu, hacı kelimesini kullanacağız da, ne yapalım? O zaman Engin dedi ki, ekalliyetten bir kadın gibi yapalım... Madam Bumbala oldu... bu işte sihir yapıyor, büyü yapıyor falan filan... Neyse... Diyor ki, oğlu büyü yapmış da horoz olmuş... Ben de uşağı oynuyorum, Abdi'yi... Ben diyorum ki, "efendi babacığım üzülmeyin, ben şimdi Madam Bumbala'yı ararım, tekrar buraya gelir", diyorum. Nasıl gelecek diyor, "helikopter almış, Sikorsky, onunla beni alacak gelecek diyorum... yani öyle maskaralıklar yapılıyor, gülünüyor seyirci tarafından... Elimde imitasyon bir cep telefonu, diyorum ki, "Efendi babacığım, merak etmeyin, ben şimdi Madam Bumbala'yı arıyorum, gelir de oğlunuzu tekrar insan haline getirir..." Numarayı çevirdim, a birinci sırada sağ tarafta bir hanımefendinin cep telefonu çalıyor... seyirci bizim velinimetimiz, seyirciye herhangi bir şey söylemek şiarımız değil çok büyük bir hadise olmadıkça... ve üç kere anons ediliyor. Oyun başlamadan önce, antrakta anons ediliyor, 'Cep telefonlarınızı kapatınız! Saatlerinizin alarmlarını kapatınız! Flaşlı fotoğraf çekmeyiniz!'... Buna rağmen oluverir, beşer şaşar... hanımefendi de bana bakıyor bir taraftan, çok yakın oynuyoruz, bana bakıyor... bir taraftan mahcubiyetten bir taraftan da çantada cep telefonunu arıyor... çünkü kadınlarının çantasının dibine çöküverir cep telefonu... erkeğin cebindedir... kadın bir türlü bulamaz onu... çok kötü durumda kadın ve ben de ne yapsam diye düşünüyorum... işte burada tuluat devreye giriyor. Hanımefendi dedim, siz müsterih olun, telaşlanmayın... Ben Madam Bumbala'yı aradım, yanlışlıkla siz düştünüz dedim. Siz şimdi telefonunuzu bulun kapatın. Ben Madam Bumbala'yı, tekrar arayacağım dedim. Seyirci memnun, hanımefendi de rahatladı. Tuluat dediğimiz öyle şeyler çıktı... *Lüküs Haya'*ta bir tuluat vardı. Köşkü soymaya geliyorlar... O sırada da Gaziantep'te baklava çalar çocukları hapse attılar. Baya gündem oldu... yazıldı, çizildi... "baklava için atılır mı?" falan... Biz de köşkü soymaya geldiğimiz için çömezimle, "abi" diyor, "biz burada yakalanırsak, bizi de alıp kim bilir ne kadar hapis yeriz?" "Yok evladım," dedim, "telaşlanma küçük hırsız olarak kalırsan rezil ü bednam olursun, olacaksan büyük hırsız ol... çünkü bir koyun çalarsan otuz yıl yersin, sürüyü götüreceksin ki, seninle ticaret yapınlar..."

Böyle güncellemelerle yirmi sekiz sene oynadım hiç bıkmadan... benim etrafımda yüz on dört kişi değişti... Profesör Orhan

Kural beni *Guinness Rekorlar Kitabı*'na aday gösterdi. Fakat [İstanbul] Şehir Tiyatroları bütün bu doneleri bir araya toplayıp da Allah rahmet eylesin Profesör Orhan Bey'e veremediği için yalnız adaylıkla kaldım. Olur muydu, olmaz mıydı?.. Haldun Dormen dedi ki bana, "şekerim, Broadway'de de uzun süreli oynayan oyunlar var, ama beş senede bir baş aktörü değişiyor, kontrat yapıyorlar onlar Broadway'de, değişiyor" dedi, yerine yenisi hazırlanıyor, *caslar* değişiyor" dedi. "Ama sen, o rolü başladığı günden beri, [19]84 yılından bugüne kadar oynayan dünya üzerinde tek aktörsün" dedi. Teveccühünüz, sağ olun, teşekkür ederim dedim. "Oyunu ben sana iki buçuk saat teslim ettim, dört saatte geri alıyorum" dedi. Ben demek o kadar uzatmışım oyunu, o kadar güncellenmiş ki, 1932 yılında Ekrem Reşit Rey Beyefendi -Allah rahmet eylesin- biraderi Cemal [Reşit Rey] Bey tarafından bestelenip sahneye konmuş bir şey... Hazım Körmükçü Üstadım, Vasfi Rıza Bey Hocam, bunlar karşılıklı dört sene oynamışlar. İstanbul'un nüfusu 1932'de, 1933'te herhalde beş yüz bin, bir milyon var mıdır? O zaman dört sene oynamışsa, ki Darülbeyazı dergilerinde rol tevziyatı var. 1933, 1934, 1935, 1936 senelerinde Darülbeyazı dergilerinde *Lüküs Hayat*'ın tevziyatı var... Demek ki oynamış... Şimdi o zaman öyle oynamış ise, 1985'ten sonra 2012'ye kadar niye yirmi sekiz sene oynamayayım diyorum ben de... Yani *Lüküs Hayat*'ın hatırası bende çok büyüktür. Ben bunu küçüklükten beri istemiştim... Eminönü Halkevi'ndeyken... Ben konservatuar mezunu değilim, konservatuvara hiç gitmedim... hedayinabit, Allah vergisi olarak... İsmail Dümbüllü'yü, Muammer Karaca'yı seyrederek tiyatroya Eminönü Halkevi'nde başlayıp devam etmiş bir insanım ben. Onun içindir ki, onlardan çok feyz aldım ve İsmail Dümbüllü de benim sırtımı okşadı... elini öptüm... "Cenab-ı Hak benim gördüğüm umurları sahne hayatında sana da nasip etsin evladım, öp elimi" dedi. Oyundan söz ettim, babamın dükkanına gelmişti çünkü... ısmarlama pantolon diktiriyordu. Babam terziydi bu arada... Tuluat denen şey, hedayinabit... yapamayan insan kötü aktördür demek istemiyorum. Katiyen böyle bir şey yok. Bazı insan yapamaz, taklit de yapamaz... Ama ben öyle yetiştim. Yedi yaşımdan beri Karagöz-Hacivat ile başlayıp en sonunda temiz bir dayak yiyip, Karagöz-Hacivat'ı Gülhane Park'ında bırakıp [İstanbul] Şehir Tiyatroları'na kaç sene sonra intisap ettim...

İskender Pala: Bu arada ben araya gireyim... Zihni Bey Bulgaristan'dan göçmen bir ailenin çocuğu olarak büyüyor ve babası terzilik yapıyor. İlk defa Gülhane Parkı'ndaki tiyatroya, babası yani, tuluata babası Hacivat-Karagöz seyretmeye elinden tutup götürüyor. Bu sizin için herhalde bir dönüm noktası olsa gerek...

Zihni Göktaş: Evet, evet... Bahçe sinemaları vardı, şimdi Gülhane Parkı'ndaydı İstanbul'un bütün Dersaadet'in, tarihî yarımada'nın eğlence merkezi oradaydı. Fatih, Sultanahmet, Fındıkzade, Şehremini, Yedikule halkı Pera'ya çıkmazdı. Aristokrat bir ekalliyet vardı orada: Yahudi Rum, Ermeni vatandaşlar, Levantenler orada yaşadığı için... biz daha çok sahip çıkamadığımız Türkiye'nin Broadway'i Direklerarası'nda... Gülhane Parkı'nda Şark Kıraathanesi'nde İsmail Dümbüllü ve arkadaşlarını, Fatih'te Madalyon Bahçe Sineması'nda seyrederdik. Babam beni hiç maça götürmedi. Hep tiyatroya götürdü. Yedi yaşımdayken Darülbeyti, Şehir Tiyatroları Çocuk Bölümü'ne götürdü. Sonradan yavaş yavaş, on bir yaşımdayken büyük oyunlarını da seyretmeye başladım ve tiyatro hayatım öyle başladı ve işte devam ediyor 1963 yılından itibaren... Tabii amatör olarak çalıştığım tiyatrolar vardı. Milli Türk Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Gençlik Tiyatrosu, ki oradaki son amatörlüktür benim... Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nda Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü* adlı oyununu oynadım. Yaşar Kemal ile Fakir Baykurt beni orada pek beğendiler. Bana bir kart verdiler. Sen artık profesyonel olabilirsin, olmuşsun olduğun yerde yere düş üstüne basmasın kimse dediler ve ben öyle Ankara'ya gittim... Ankara'ya gidiş sebebim, neden İstanbul gibi bir şehirden, Boğaz'dan niye Ankara'da profesyonel olmak derse-niz... ben efendim müspet ilimlerde başarısız bir öğrenciydim tiyatro yüzünden. Tarih, coğrafya, malumat-ı vataniye, yurttaşlık bilgisi bunlar bende fevkalade iyi, edebiyatım, sosyoloji gayet iyi giderken, cebir, geometri, işte efendim, kimyadır bunları hep ya borçlu geçiyordum ya sınıfta kalıyordum. Yani babamın sırtına da yük olmayayım diye, ben de bir an önce profesyonel olayım diye oradan bir teklif gelince gözümlü kapalı kabul ettim ve gittim Ankara'ya on sene kaldım. 1973'te geri döndüm ve bu sefer artık o saatten sonra limon satacak halim yok benim. Ailede herkes doktor olmamı istiyordu... Oku da doktor ol, sonra bize ileride bakarsın... Diş tabibi ol, eczacı ol, mühendis ol...

Ben de arsada kumla tuğla ile filan oynardım... “bak mimar olacakmışsın sen, olsana” filan... ben sınıfta kalıyorum, hacı dedem çok kızıyor. “Saçma sapan şeylerle uğraşıyormuşsun. Hiç olmazsa baban sana bir pantolon dikmesi öğretse de ileride sürünme” diye bana sık sık söylenirdi. Çünkü bütün torunları iftiharlarla mezundu. Doktor var, eczacı var, mühendis var, mimar var, aile kaynıyor müspet ilimden... iftiharlar, teşekkür kağıtları filan... Ben de hep ikmale kalmışım, borçlu geçiyorum... Çift dikiş gidiyor... Böyle bir hayatım var. Babamdan da utanıyorum... Çok uysal bir adamdı. Bana hiç kızmadı. “Kopya çekme hayatta... arkadaşının cebinden para çalmışsın kadar eşdeğerdedir” dedi. Bir de “okuldan kaçma” dedi. “Boş kağıt ver istersen, kalırsan kal...” Sevmediğim şeylerle çalışmak istemedim bir türlü. Hiç değilse kaçmadım... terbiyeli bir öğrenciydim. Necip Bey briyantini ile saçlarımı yana tarar, babamın diktığı pantolonu, gömleği, yeleği giyer, buzağı yalamış gibi saçlarımı böyle... terbiyeli, okuldan kaçmadan idare ettik. Sonra bir gün biyoloji hocasına dedim ki, ‘hocam, ben tiyatrocu olacağım. Kurbağanın arka bacağı, atmacanın kafatası bana hiç lazım olmayacak... beni kanaat notu ile üç buçuk dörtten geçirin de, ben de belge almadan üçte öpüp kurtulayım’ dedim. Böyle bir hayatım vardı. Onun için de, babamın sırtından bir kişi eksilsin diye... kalabalık bir aile değildik, benden büyük ablam vardı. Annem, babam dört kişi bir aileydik ama ben utanıyordum. İşte ev kirası var, dükkan yıkılmış iki kere hem de Adnan Menderes zamanında istimlaklerde filan badireler atlatmışız... Sonra İskender Hocam... Aslında ailenin kökeni Kırım’a dayanıyor... Kırım Türklerinden. Kırım’daki hadiselerden, Rus hadiselerinden, şimdiki Ukrayna Savaşı gibi, oradan Bulgaristan’a geliyorlar, 1939’da da başka bir delinin yüzünden, Hitler Bulgaristan’a ve Romanya’ya, Polonya’ya yürümeye başlarken ‘biz gidelim anavatanımıza’ demişler. Gelmişler, serbest göçmen olarak ve böyle birtakım şeyler baştan geçtiği için, zengin bir ailenin çocuğu değildim tabii... bu ağırıma gidiyordu babama yük olmak. İşte gittim Ankara’ya. Hayatımız öyle başladı...

İskender Pala: Değerli gençler, az evvel Zihni Bey’in söylediği bakış açısı maalesef Türkiye’nin hastalıklı düşünce tarzlarından bir tanesidir. Sadece teknokrat alanlarda insan yetiştirme ve o alanlarda daha rahat bir hayat olduğunu düşündürmek, bundan vazgeçmesi gerekir Türkiye’nin. Onun için içinizden tarihçi olanlar, edebiyata

yönelenler, felsefeye, sosyal bilimlere yönelenler kadar sanata da yönelenler olması lazım. Çünkü sanat, bu çağda artık pek çok bilim dili kadar etkili. Kuran'da bir ayet-i kerime var. "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden ibarettir" şeklinde, bilirsiniz... Dünya hayatının tam oyun ve eğlence olduğu bir çağdayız. Tekrar ediyorum, dünya hayatının oyun ve eğlenceyle döndüğü, oyun ve eğlenceye itibar edildiği bir çağdayız. Bu çağ geldi. Dolayısıyla bu çağın oyunlarının, bu çağın eğlencelerinin içerisinde sanat olursa toplum kıvama erecek, kemale erecek ve biz sanat yoluyla pek çok insanı eğitebiliriz. Yani sanat topluma pek çok değer kazandırabilir. Tiyatro halk içindir. Halkın ayağına gider ve halkı olduğu yerden birazcık yükseltmek için oynanır. Pek çok tiyatrodan artık bu amacı göremiyoruz maalesef. Yani insanları olgunlaştıracak, insanlara güzel tavırlar, güzel refleksler kazandıracak oyunlar yerine daha mâlâyânî oyunların da oynandığı bir çağdayız. Ama bizim güzel oyunlara ihtiyacımız var. Kendimiz olan, kendimize göre olan oyunlara ihtiyacımız var. Tam sözün burasında ben İstanbul'da kaybolan sahnelerden söz etmek istiyorum. Mesela Tepebaşı'nda bir Dram Tiyatrosu vardı. Yani ben orada oyun izledim...

Engin Gürmen: Ben de ilk orada başladım...

İskender Pala: Sizin de hatıralarınız vardır tabii... Muammer Karaca Tiyatrosu ne oldu şimdi? Siz Muammer Karaca'nın halefisiniz... Yani Muammer Karaca, Nejat Uygur, sonra siz oynadınız değil mi *Cibali Karakolu*'nu? *Cibali Karakolu* ile adı örtüşmüş olan bir sahne bugün yok...

Zihni Göktay: Tamirde...

İskender Pala: Ama kaç yıldır tamirde Zihni Bey? Bunları bir hatırlayalım. İstanbul'da hangi sahneler var? Engin Bey'den başlayalım isterseniz önce...

Engin Gürmen: Geçmişte mi efendim?..

İskender Pala: Geçmişten bugüne efendim... bu çocukların ileride ben şu sahneyi bir göreyim, şu sahnede bir oyun izleyeyim diyebilecekleri...

Engin Gürmen: Şimdi buyurduğunuz gibi en önemlisi Tepebaşı'ndaki Dram Tiyatrosu'ydu. O bir mücevher tabir edeceğimiz

bir mücevher kutusu gibi anlatılması çok zor, üç katlı, kırmızı kadife koltukları olan yıldızlar içerisinde...yurtdışındaki birçok tiyatronun benzeri, operanın benzeri bir tiyatroydu, maalesef yandı. Yandıktan sonra da kimsenin aklına gelip de burayı restore edelim yahud aynı planda yapalım düşüncesi gelmedi... yandı ve şimdi orası sanıyorum otopark oldu, öyle değil mi?

İskender Pala: Evet, şu anda otopark oldu.

Engin Gürmen: Orası bir semboldü ve ilk defa da Türk tiyatrosunun, eski adıyla Darülbeyazıt'ın, Şehir Tiyatrosu'nun başlangıcıydı orası. Bugün TRT binası dediğimiz yerde de Yeni Komedi Tiyatrosu diye bir tiyatro vardı. Orası belki pek tarihi bir yer değildi, o da yok oldu gitti...Orada daha çok komedi oynuyor, Tepebaşı'ndaki Dram Tiyatrosu dediğimiz yerde de Türk seyircisine klasikler tanıtılıyordu. Muhsin Ertuğrul her sene bir Shakespeare ile açarak sezonu seyirciye Shakespeare'i tanıtıyordu. Molière, Schiller... bütün dünyanın en büyük yazarlarını orada seyredebiliyordunuz. E daha sonra demin söylendiği gibi Karaca Tiyatrosu... Bugün Ferhan Şensoy'un -rahmetlinin- kullandığı Ses Tiyatrosu dediğimiz bir tiyatro var, o da çok tarihi bir tiyatro... Şehir Tiyatrosu operetleri özellikle orada oynamışlar. Sonra gene daha yakın yıllarda Küçük Sahne var idi. O da şimdi yok oldu sanıyorum... Atlas Sineması'nın üstünde küçük bir sahne. Orada ilk Muhsin Ertuğrul özel bir tiyatro kuruyor.... O da ayrı bir seyirciye hizmet ediyor... Bu arada halka götürmek konusuna gelince Muhsin Ertuğrul bunu da başlattı... Zeytinburnu ve Bayrampaşa gibi semtlere tiyatro götürdük...

Zihni Göktay: Gültepe...

Engin Gürmen: Gültepe... Evet, bunlar böyle bildiğimiz konforlu tiyatrolar değildi. Bir okulun yemekhanesi, bir okulun konferans salonu gibi yerler. Şu anda da [İstanbul] Şehir Tiyatrosu muntazaman Sultangazi semtinde haftada üç gün temsiller vermekte. Çok modern bir binamız var, çok güzel bir binamız var. Bu arada Kağıthane'de yerleşik bir düzen yapıldı.

İskender Pala: Ümraniye'de yapıldı...

Engin Gürmen: Ümraniye'de yapıldı ve bunlar gerçekten ilk önceleri ilk açıldıkları yıllar seyirci bakımından sallanırken şimdi yer bulunamaz tiyatrolar haline geldiler. Evet bu hizmetler yapılmakta,

daha da yapılacak dilerim ki... Ama tabii yapılması için de teknik eleman ve sanatçı elemana ihtiyacı var. Onlarda maalesef çok zorlanıyoruz.

İskender Pala: Şimdi değerli genç arkadaşlarım Engin Bey'in saydığı bu sahneler, yani semtlere uzanan uzak mahallerdeki sahneler aslında çok büyük işler gerçekleştiriyorlar. Tiyatro adına da, toplumun kültürel seviyesini yükseltmek adına da... Ben fi tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Kültür Daire Başkanlığı yaptım. O yıllarda Ümraniye Sahnesi yeni açılmıştı ve maalesef bu iki yanımda oturan ustaların, beyefendi üstadların haricindekiler için söyleyebilirim, söylüyorum... Ümraniye'ye oyun koymak için yönetmen bulamadım ilk zamanlarda... Ümraniye'de oynamak için sanatçı bulamadık. Çünkü İstiklal Caddesi'nde, Beyoğlu'nda lümpen bir hayat içerisinde... tiyatromuz o haldeydi. Şimdi her yere koşuyorlar ama içlerinde hala öyle olanlar var mıdır? Vardır şüphesiz... Ama marifet iltifata tabidir ya, halkın kabulü, o tiyatroları kabulü, sanatçıların da oralarda kendilerini alkışlayacak eller bulmalarına zemin hazırlıyor. Karşılıklı bir şey... Bu yüzden bu sahnelerin her birinin dolu olması lazım. Dolu olması için tiyatroda repertuvar yapılır. Şimdi bu iki ustama sormak istiyorum, repertuvar dediğimiz şey nedir ve Türkiye'de repertuvar neden hep tartışma konusudur? Yüzde bilmem kaç yabancı olacak, yüzde bilmem kaç yerli oyun olacak şeklinde. Bunu ne zaman aşacağız? Zihni Bey buyurun...

Zihni Göktay: Basit olarak izah etmeye çalışayım. Oyun yazarları yetişmedi Türkiye'de... Bir opera repertuvarına döndü. *Tosca*, *Madama Butterfly*, *La Bohème*, *La Traviata*, *Aida*... beş sene sonra tekrar... Bizde oyun yazarları yetişmiyor. Yarışmalar açılıyor, ödüller konuyor... Çünkü şöyle düşünüyor: 'Ben diziye senaryo yazarım, haftada yirmi beş milyon lira alırım' diyor yazar. Ama tiyatrodaki yazarlar verecek, repertuvar kurulundan geçecek. Ondan sonra size cevap verecekler. Oyun sahneye konacak, oynanacak... Nasreddin Hoca'nın 'koyunlar çalılara takılacak, eğireceğiz, iplik yapacağız...'

İskender Pala: Zengin olacağız...

Zihni Göktay: Onun için de oyun yazarları yetişmiyor. Tabii çok büyük bir sıkıntı... Eklenecek oyunlar da belli... E, Müslüman

mahallesinde de salyangoz satılmaz. Sultangazi mahallesinde Henrik İbsen'in *Bir Bebek Evi (Nora)* diye bir oyununu koydular. Şimdi kimseyi küçümsemek istemiyorum ama devletin kültür politikası veyahut da belediyelerin kültür politikasında bir yanlışlık var. Oraya Henrik İbsen'in *Bir Bebek Evi (Nora)* oyunu konulmaz. Ben gittiğimde oraya *Cibali Karakolu* ile yarım saat içinde bir haftalık bilet bitmişti. İdare Amiri diyor ki, burada iki sıraya oynadı sizden önceki oyun. Orada o seyirciyi yavaş yavaş alıştırmak lazımdı... Ama vaktiyle ekilmemiş bir ekin, yani kültür yoksa başka şeyler oluyor orada, bunları kökünden düzeltmek için o seyircinin yetişmesinde elli sene lazım...

Repertuvar nedir dersek... Repertuvar bir oyun dağarcığıdır. Eskiden bizim repertuvarımızda, Vasfi Bey zamanında ya da Darülbeyti'nin repertuvarında bir oyun konulduğu zaman Tepebaşı'nda iki ay oynar, üç ay oynar, kalkar veyahut da bir ay oynar. Ama senelere baliğ şeyler bunlar. Daha öncesinde on beş gün oynayıp da kalkan oyunlar da varmış. Vasfi Bey'in hatıralarında var... Oyun dağarcığı Gencay Hanım zamanında -bizde Gencay Gürün Hanımefendi Türkiye'nin ilk kadın genel sanat yönetmenidir. O geldi repertuvar düzenini getirdi. Bir tiyatrodaki yer değiştirerek oynayan değişik oyunlar... Üsküdar'daki Kadıköy'e gidiyor, Kadıköy'deki Üsküdar'a geliyor, diğer şubelerin hepsini dolaşıyor oyunlar. Ben mesela üç oyunda birden örneğin oynadım. Üçünde de başrolde oynadım. Hatta sürmenaj oluyordum artık...

İskender Pala: Replikleri şaşırmıyor muydunuz?

Zihni Göktay: Kostümü görünce anlıyordum. Fes ve redingotu görünce *Resimli Osmanlı Tarihi* oynuyorum diyordum. Tüylü pantolonlar görünce Aristofanes *Kuşlar* oynuyorum diyordum. Ondan sonra yeleğimi kuşamı görünce bugün *Lüküs Hayat* var diyordum... Abartıyorum tabii de yani üç oyunda birden oynadım aynı hafta içinde ve bir *reposuz*. Gencay Hanım o konuda affetmiyordu. Ben de şikayetçi değildim. Gece yatacak olsam gece tiyatrodaki da yatabilirim, o kadar çok seviyorum işimi. Sadece babam bana o zaman demişti ki, "Bak tiyatrocunun olmaya karar verdin ama üç şeye çok dikkat et: işini, eşini, aşını çok seveceksin" dedi. Ben üçüne de çok dikkat ettim. Kırk altı senede eşimi çok sevdim. Kırk altı sene sonra maalesef onu kaybettim on dört ay önce. Mekanı cennet olsun... Kırk altı senede, kendisi hiç tiyatroyla alakası yokken, bir muhasebe memuru iken

benim gibi bir deli bozuk adama tahammül etti... iki tane de çocuk hediye etti bana. Bir oğlan, bir kız... Armut dibine düşer diye onlar da sanatçı oldular...

İskender Pala: Bu sanat camiasında armudun dibine düşmesi özellikle tiyatrodan çok meşhur. Pek çok soyadına bakıyoruz. Muhsin Ertuğrul'dan itibaren Darülbeyti geleneğinde...

Engin Gürmen: Evet, ben bunun örneklerinden biriyim...

İskender Pala: Ama şöyle de söyleniliyor, yani eleştirmek için söylemiyorum: "tiyatro ekmek verir, köfte vermez". Siz söylüyorsunuz. E, peki tiyatro köfte vermediği halde çocuklarınızı niye sizin çektiğiniz çilelere gönderiyorsunuz?

Zihni Göktay: Ben çok söyledim... Kuliste büyüdü çocuk. Anesinin karnındayken beni seyretti... 2,5-3 yaşında, *Kuşlar* müzikalinde Erhan Dilligil onu tuttu, kucığına aldı, sahneye getirdi. Birdenbire karşımda gördüğümde ben de Erhan Bey'e dedim ki, emr-i vaki yaptı, çünkü kuliste seyrediyordu sandalyeden beni, tutmuş 'gel, babana götürüyüm seni' demiş, Zeynep de şaşırmış... Dedim dekoratör ol, oyun yazarı ol, şöyle ol böyle ol dedim, ilerde çok zahmet çekersin dedim. Evleneceksin, çocuk sahibi olacaksın... inşallah bunlar sıkıntıları çekme ama çok zor... Türkiye'de kadın olmak çok zor, Türkiye'de evli kadın olmak çok zor. Türkiye'de evli, çocuklu kadın olmak çok zor. Türkiye'de evli, çocuklu, çalışan kadın olmak çok zor, dedim... Dul kadın olmak çok zordur... Ama bir mesleğin elinde olsun tabii mutlaka. "Bütün zorluklarına göğüs gereceğime inanıyorum, lütfen baba", dedi. Konservatuar mezunu oldu. İlla ki Müşfik Hoca'dan diplomamı alacağım dedi. Müşfik Ağabey'in de o sırada Zeliha Berksoy ile biraz arası açılmıştı. Mimar Sinan [Güzel Sanatlar] Üniversitesi'nden Haliç Üniversitesi'ne geçti... Zeynep de oranın imtihanına girdi ve kazandı... Oradan da mezun oldu. Eşi de Maltepe Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nden mezun oldu. Ama nice güzel tesadüftür ki, İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin yazdığı *Hisse-i Şayia*'da, damadım, damadımı oynadı, kızım da kızımı oynadı. Cenab-ı Hak o zevki de bana tattırdı. Oğlum da İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Klasik Batı Müziği Klarnet ve Piyano Bölümü mezunu. Ulvi Uraz hocamızın eşi Selçuk Uraz hanımefendiden piyano dersi aldı, hocası oydu.

Oğlum da [İstanbul] Şehir Tiyatrosu'nda. *Pembe Konağın Gelinleri*'nde şef piyanist oydu. Engin amcası [Gürmen] ona jest yaptı. "Gel bana eşlik et" dedi. Öyle güzel şeyler tattırdı Cenab-ı Hak bana. Ben *Lüküs Hayat* için de evrene bir şey yollamıştım... 1962 yılında Eminönü Halkevi'nde Muammer Karaca'yı seyrederken 'inşallah profesyonel olursam, bir gün bu rolü oynamak bana nasip olur mu?' dedim. Oldu... 22 sene sonra... 1962'de gönderdim bunu evrene. 1984 yılında bana nasip oldu o rol. Biraz da ben istedim, rica ettim Gencay Hanım'dan ve Haldun Bey'den, onlar da bana güvendiler, verdiler iyi ki de vermişler. Onları mahcup etmedim sanıyorum, inşallah ki, 22 sene aynı seyirciyi karşımda gördüm...

Repertuvar çok iyi oldu. Çünkü bir Fatih Reşat Nuri Sahnesi'nde iki ay oynuyor bir oyun. Bitiyor, sonra yerine başka bir oyun konuluyor. Sonra sezon sonuna doğru, ikinci yarısında sezon bitene yakın tiyatrolar yer değiştiriyordu. Üsküdar'daki oyun Fatih'e Fatih'teki bir oyun... yerinden yönetim sırası mıydı o?

Engin Gürmen: Evet, evet...

Zihni Göktay: Ama repertuvar kurulu olduğu zaman aynı ay içinde o tiyatrodaki dört hafta değişik oyunlar seyredebiliyordu seyirci.

İskender Pala: Şimdi Zihni Bey, benim bendehanem Kuzguncuk'ta. Hemen yakınımızda Tekel Sahnesi var Devlet Tiyatrolarının. Ben başka hiçbir tiyatroya gitmeden orada Devlet Tiyatrolarının pek çok oyununu izleyebiliyorum. Yani bu repertuvar bu kadar Türk tiyatrosu için geliştirici bir şey oldu ki. Siz bulunduğunuz semtte, Sultanazade'de misiniz, Ümraniye'de misiniz? Çeşitli oyunlar oraya geldiği için onları izleme imkanı bulabiliyorsunuz. Yoksa oyunları izlemek için Fatih Reşat Nuri Sahnesi'ne gitmeniz...

Engin Gürmen: Yalnız şu var efendim. Demin Zihni Bey'in dediği gibi, yani, korkutmadan tiyatroya alışık olmayan insanları yavaş yavaş alıştırmak lazım. Birden bire oraya böyle İbsen ve tarzı oyunları yollarsanız dediği gibi iki sıraya oynar. Şu anda mesela Kağıthane'de böyle bir problem kalmadı sanıyorum Ümraniye'de de yok. Ama Sultanazade'de maalesef ya eğlenmek istiyorlar, çok gülmek istiyorlar ki, örneğin benim oynadığım *Yatak Odası Komedi*si diye bir İngiliz farsı var. E orayı bayağı böyle doldurdular. Ama diyorlar ki, işte *Godot*'yu

Beklerken filan gelirse burada kimse olmuyor. Tabii bunlar yüksek sanat, kabul ediyorum ama biraz daha böyle yavaş yavaş onları alıştırmak gerekiyor.

İskender Pala: Bu söylediğiniz pek çok alanda geçerli bir kural Engin Bey. Mesela Türkiye'den TEDA diye bir proje var. Türk edebiyatının eserlerini yabancı dile çevrildiği zaman Türkiye de ona ödenek ayırıyor. Kitap başına 3000 dolar, 4000 dolar, 5000 dolar ve saire... Her ülkeye her kitap çevrilmemeli mesela... hangi ülkeye göre hangi tür kitapların çevrileceğini... Siz Viyana'ya giderken mehter takımıyla giderseniz bu bir şeydir ama Moskova'ya mehter takımıyla gitmeniz başka bir şeydir. Yani mehter takımını her yere götürmeniz de gerekiyor... Tiyatroda da aynı şekilde. Repertuvar, uygulama alanları itibarıyla. Fakat repertuvarın bu kadar aşağıdan yukarıya doğru çeşitli sıralamalarda olması çok zenginliktir... hem Devlet Tiyatrosu için hem de Şehir Tiyatroları için...

Engin Gürmen: Yerli oyun konusuna gelince, ben şu cümleye çok inanıyorum. Marifet iltifata tabidir diye bir cümle var ki, Muhsin Ertuğrul bunu çok yapmış. Yani eğer bir parça onda bir şey bulsanız oynatın ki, o da marifet olduğunu, bu iltifatı görsün ve arkasını getirsin. Getiremezse kendi bileceği iş. Böyle bir durum da var tabii... Ben bu cümleye çok inanıyorum. Şöyle bir yanlışa da düşüyoruz sanıyorum. Dünya tiyatrosunu tabii takip etmek şu anda çok kolay. İnternette şuradan buradan... Dünyada çok başarılı, çok fevkalade bir oyun bazen sizin toplumunuza aykırı gelebiliyor. Buna da dikkat etmek gerekiyor.

İskender Pala: Evet, bunda da halkla kavga etmemek gerekiyor.

Engin Gürmen: E biraz öyle.

İskender Pala: Dayatmamak gerekiyor, değil mi?

Engin Gürmen: Biraz öyle veya öyle bir sahneniz olacak ki, bana sorarsanız, gençler avangart, çok modern eserler çok seviyor. Bunu kabul edelim. Sırf oraya meraklısı gitsin...

Zihni Göktay: Deneme Sahnesi...

Engin Gürmen: Deneme Sahnesi gibi... alıp da o oyunu Kağıthane'de, Sultangazi'de dolaştırırsanız olmuyor... yani böyle bir

sahnemiz olmalı bu avangart oyunlar için. Çünkü gençlerimiz gerçekten yeni şeylere çok açık...

İskender Pala: Engin Bey bu konuda doğrusunu isterseniz ben şöyle bir şey düşünüyorum. Ancak özel tiyatroların ülkede çoğaltılması o marifet iltifat dengesini tutturabiliriz. Çünkü bugün herhangi bir oyunu, ister *librettosunu* yazın, ister tekstini hazır edin... repertuvar kurulundan geçecek, o senekiler arasından tercih edilecek de oynanacak...

Engin Gürmen: Gerçekten mesele...

İskender Pala: Evet, o çok büyük bir zorluk. Fakat bugün bir problemle karşı karşıyayız. Devlet Tiyatroları var, Şehir Tiyatroları var ve bunlar ödenekli tiyatrolar. Fakat konservatuvarlardan mezun olan yüzlerce tiyatro gönüllüsü öğrencilerimiz var. Bunların hepsinin okurken, dört yıllık eğitimleri boyunca hayalleri Şehir Tiyatrosu'nda yahut da Devlet Tiyatrosu'nda diğer ustaları gibi, örnek aldığı siz sanatçılar gibi insanlar olabilmek, oraya girebilmek. Fakat oradaki kadrolar sınırlı, oradaki imkanlar sınırlı. Bu çocuklar da mezun oldu. Şimdi ne yapmamız lazım? Amatör tiyatro gruplarını ve amatör sahneleri çoğaltmamız gerekiyor. Ta ki bu çocuklar tiyatrodan ekmek yiyebilsin. Bunun da dengesi şu. Bir tiyatro sanatçısı, bir ay tek bir ay çift maaş alıyor bildiğim kadarıyla...

Engin Gürmen: Aslında şöyle açıklayayım ben size... dört ikramiyeleri var, iki de teşvik adı altında bir şey var. O iki teşvik hiçbir zaman problemsiz ödenmiyor o ayrı. Ama sonuçta ödeniyor...

İskender Pala: Bunu çıkaralım ama yine de bir sanatçı maaşı alan bir kitle var. Bir tarafta sanatçı maaşı alan kitle var ve onların çalıştığı alan o kadar kemikleşmiş bir yapı ki, aşağıdan başka birisini kabul etmekte zorlanıyor. Yahut da aşağıdan birisi oraya girmek istediği zaman huninin dar deliğinden huniye tırmanmak gibi bir zorlukla karşılaşılıyor. Siz belediyeye raporlar yazacaksınız, yalvaracaksınız tiyatroya ne olur yüz kadro daha açalım diyeceksiniz. Belediye bunu onaylayacak ya da Kültür Bakanlığı bunu onaylayacak...

Engin Gürmen: On senedir açılmıyor efendim... ve giden gidiyor bu arada, emekliliği gelen gidiyor. Yani asal kadro şu anda 70-80

kişidir. Bir de İSPER diye bir çalışan grup var ki çoğu yükü onlar taşıyor. Fakat şey on senedir yok kadro falan.

İskender Pala: Tamam, şimdi on senedir kadro alamadığınıza göre, on senedir mezun olmuş bu çocuklarımızın hayata karamsar bakışları... Kaldı ki tiyatro hiçbir dönemde olmadığı kadar şimdi revaçta, şu anda hiçbir tiyatrodaki boş koltuk bulamazsınız. Bütün gençler tiyatro izlemek için hevesliler. Öbür taraftan ben size işin başka bir cephesini söyleyeyim. Bir tiyatro bileti Devlet Tiyatroları'nda -Şehir Tiyatroları'nı bilmiyorum- Devlet Tiyatroları'nda bir tiyatro bileti 20 lira... Bilemediniz 30 lira olsun... Ama o tiyatro biletinin devlete maliyeti 1090 lira. Yani sizden herhangi biriniz 30 lira verip bir tiyatroya gittiğinizde devletin sizin 30 liraya izlediğiniz o koltuğa harcadığı meblağ 1090 lira. Yani Tiyatrolar Genel Müdürlüğü'nün kadrosu, yapılanması, hantal yapısı, şekillenmesi... aracıydı, mekanıydı, dekoruydu, kostümüydü, jeneriğiydi, müzik bestesiydi, sanatçı maşıydı derken her bir bilet 1090 liraya mal oluyor. E o zaman bunun kıymetini bilmek lazım. Bu gençler kıymetini biliyor onun... Fakat biz o gençlere daha iyi imkanlar sunabilecek tiyatro imkanları sunmıyoruz. Kültür merkezi yapmak çok kolay. Her yere kültür merkezi yaparsınız. En son hükümetin de övündüğü şeylerden bir tanesi bu. Şu kadar kültür merkezi yaptık... Tamam kültür merkezi yaptık da içini doldurabildik mi? Kültür merkezi yapmak yerine kültür merkezine harcanacak parayı tiyatro oyunu yazmak için, tiyatro yazarı yetiştirmek için, tiyatro sanatçısı yetiştirmek için... Yani bir kültür merkezi, ikinci kültür merkezinin içini dolduracak yatırım. Bunu bir türlü düşünmüyoruz, bunu yapmıyoruz... Acaba bunda, yani bunun böyle olmamasında ödenekli tiyatroların herhangi bir rolü var mı?

Engin Gürmen: Repertuvar konusunda mı?

İskender Pala: Yok, yani bu gençlerin daha iyi imkanlara sahip olabilmesi için ya ödenekli tiyatroların sayısını arttırmalıyız ya amatör tiyatroların sayısını arttırmalıyız...

Engin Gürmen: Amatör tiyatrolarının sayısını arttırmak ayrı bir konu... Ama ödenekli tiyatrolar -şu anda sanıyorum Şehir Tiyatroları'nın dokuz tane sahnesi var-. Fakat bakınız şimdi on sahne açalım. Ama emekli olanın yerine oyuncu alınmıyor, teknisyen alınmıyor.

Bakın bu sade oyuncuyla biten bir mesele değil. Dekor taşıyıcısı, aksesuarcısı, ışıkçısı, efektörü.

Zihni Göktaş: Un, şeker, yağ yoksa helva yapılmaz ki...

Engin Gürmen: Evet, ama ısrarla insan alınmıyor. Bakın bu devletin politikası mı, belediyenin mi? Galiba devletten belediyeye de intikal ediyor sanıyorum. Bu vaziyette ne yapılacak? Dediğiniz çok doğru. Ben geçen gün bir konservatuardaki bir arkadaşım -hocadır kendisi orada- bir mezuniyet oyunu yapmış. Beni oyunu seyretmeye çağırdı ve hayretler içinde kaldım ve üzüldüm. Kendilerine de söyledim. O kadar değerli dört beş kişi vardı ki... Ama bunları nasıl bir istikbal bekliyor... Ve üzüyorsunuz, elinizden bir şey gelmiyor. Yani şu anda bizim tiyatromuzda da, [İstanbul] Şehir Tiyatroları'nda çok değerli, çok yetenekli gençler var ama kadro yok... İşte bu İSPER diye bir sistem... o da neyse... ne demek olduğunu da ben bilmiyorum. İşte on iki ay onlar maaş alıyorlar ama ne kadar hakları var, nedir belli değil. Böyle bir sistem kurulmuş... Bunda ödenekli tiyatronun bir rolü yok... Dayatmacı olabilir belki, bilemiyorum ama olamıyor. Bu Devlet Tiyatrosu için de aynı...

İskender Pala: Tabii hiç şüphesiz bir irade. Eee sizin maaşınızı ben veriyorum diye sanatçılara bir söz söylüyorsa dayatma da getirecektir. Getiriyor yani getirmemesi lazım, sanatta kabul edilmemesi lazım...

Engin Gürmen: Çok haklısınız. Bu arada ben bir de unutmamdan şunu söylemek istiyorum. Repertuvardan bahsettik ya, bu repertuar kurulu da bana sorarsanız bir ucubedir. Çünkü bu Gencay Hanım zamanında da yoktu, Muhsin Bey zamanında da yoktu. Bunlar siyasi dayatmalarla yönetmeliğe konulan kurullar. Eğer ben o tiyatroyu genel sanat yönetmeni olarak idare ediyorsam, siz bana bu piyesi getirdiğiniz zaman ben bunun olup olmayacağını bilirim. Yanımdaki yönetim kurulu arkadaşlarıma da bu böyle yapıldı, çok yapıldı, ben şahit oldum. 'Ben bunu repertuvara koyuyorum, falanca koyacak' derim. Dediğiniz gibi demin, bu kurula gelecek bilmem kim rapor verecek, o öyle diyecek, bu böyle diyecek. Aradan aylar geçiyor. Bu bir defa bir ucube sistem...

İskender Pala: Enerjiler heder oluyor. Öbür taraftan Erdal Beşikçioğlu diye bir arkadaşımız var, Haluk Bilginer diye bir arkadaşımız var. Kerem Alışık diye bir arkadaşımız var. Nejat Uygur diye bir dost dostunuz var idi... Bütün bunların içerisinde Müjdat Gezen var mesela. Ne ödenekli bunlar ne de amatör... Ama ayakta kalabiliyorlar, yani tiyatro yaparak geçimlerini de sağlayabiliyorlar...

Engin Gürmen: Yalnız şunu ilave edeyim... Bu söylediğiniz isimler televizyon starlarıdır. Televizyondan çok tanınıyorlar ve bugün özel tiyatrolara dikkat ederseniz kendisi oynasın veya oynamasın mutlaka o eserde bir televizyon starı rol alıyor. Seyirciyi öyle topluyorlar. Bakınız şimdi Kerem Alışık, *Amadeus* diye dünyaca ünlü bir Mozart'ın hayatını anlatan bir oyun sahneledi. Bu oyun güç bir oyun... Gerçekten seyredilmesi güç. Ancak böyle ödenekli tiyatroların, ki vaktiyle Devlet Tiyatrosu da yaptı... Tabii bir özel tiyatronun bunu yapması büyük cesaret. Ama baş rolleri kim oynadı size söyleyeyim. Selçuk Yöntem çok değerli bir sanatçı ama televizyondan da çok tanınıyor. Diğer rolü kim oynadı? Okan Bayülgen. Yani genelde bunlara dikkat ederek hareket ediyorlar ve bunların biletleri ne kadar biliyor musunuz?

İskender Pala: 350 lira...

Engin Gürmen: Tabii Şehir Tiyatroları'nda, Devlet Tiyatrosu'nda 35-40 liraya seyredeceğiniz bir prodüksiyonu, orada 350 lira verip seyrediyorsunuz. Ve bir şeye daha inanıyorum ben. Büyük bir çoğunluk oraya *Amadeus*'un ne olduğunu bilmeden gidiyor, buna inanıyorum. Okan Bayülgen'i ve Selçuk Yöntem'i seyretmeye gidiyor.

Belki de seyrederken sıkılıyor üç saat... Çünkü *Amadeus*'u dinlemek herkesin harcı değil. Yani işin bu tarafı da var. Ama bu arada küçük sahneler var... Yani ne bileyim, bir apartmanın çatı katında, bir bodrum katında böyle amatör ve deneme oyunları yapan ve gençlerin çok rağbet ettiği tiyatrolar da var.

İskender Pala: Öyle genç arkadaşlar geldikleri zaman bana oyunlarımdan bir tanesini hangisini isterseniz alın, hiçbir şey istemiyorum... Sadece siz ayakta kalmayı sağlayın kendiniz...

Engin Gürmen: Efendim o kadar masraflı bir iş ki bu, yani iki kalas bir hevesle olmuyor maalesef. Artık çok zor. Ne kadar ayakta kalabilirler?

Zihni Göktay: Çok kısa bir anekdot anlatacağım...

İskender Pala: Lütfedin...

Zihni Göktay: Ben Ankara Meydan Sahnesi'nde çalışırken rahmetli Çetin Köroğlu, baş rejisörümüz, patronumuz ve Üner İl-sever abimiz idi. Onlar Mithatpaşa Tiyatrosu, biz Ankara Meydan Sahnesi idik... Ben de tiyatronun sahne amirliği yapıyorum ek olarak. Şimdi Stad Oteli'nin lobisinde oturup konuşurlarken ben de çömez olarak kenarda dinlemiştim... Marangoz Mustafa Usta geldi kereste aldık, perukacı geldi, kuaför gitti... Şunun parasını verdik... Bin türlü kalem var, masraflar falan... Sonra bir de Doğan Avcıoğlu'nu tanır-sınız siz... Onun ipekçi bir abisi vardı, Hamdi Avcıoğlu... Bursa'da zengin, multi milyoner bir adam... Tiyatrocuları pek severdi. Ara sıra onlara yardım da ederdi. Karşılıksız yardım ederdi... Sonra durdu da, "Bütün bunları sayıyorsunuz da, siz yaptığınız işin ne kadar masraflı olduğunu bilmiyor musunuz?" dedi. Yani, "özel tiyatroya giren para şöyle deve işemiş gibidir. Anında tabahhur eder" dedi. Baktım doğru. Ben neticede idari işlerine de baktığım için o kalemlerin hepsinin ne kadar masraflı olduğunu biliyorum. Maalesef böyle... İşte onun için ekmek parasını verirdi, köfte parası için koştururduk...

İskender Pala: Şimdi Mimar Sinan eğer altmış beş yaşında emekli olsaydı Selimiye Camii olmayacaktı. Sizi şimdi emekli etti-ler. Bence tiyatrodaki her yaşın bir rolü vardır. Önce insanı emekli edip ondan sonra anlaşmalı ve sözleşmeli ve misafir sanatçı diye geri ça-ğırmanın bir anlamı yok. Sizi emekli ettiler ama siz şimdi...

Engin Gürmen: Çok doğru söylüyorsunuz da ama yasalar ge-reği de yapacak bir şey yok. Özel bir düzenleme çıkartmaları lazım. Bunun için kimseyi suçlayamıyoruz. Yalnız ben bu son sahneye koy-duğum, Zihni Bey'in başrolü oynadığı oyunda ben de emekliyim, yö-netmen... Zihni Bey ve Hikmet Körmükçü diye çok değerli hanım var. Üçümüz de emekliyiz. Oyunun sonunda buna benzer bir konuş-ma yaptım.

İskender Pala: Şimdi tam oraya geldik. Başlangıçta *Gidiş Dönüş Moskova*'yı konuşmamıştık. Şimdi bir oyun hazırlıyorsunuz. Bize biraz anlatın bakalım.

Zihni Göktaş: Oyuna bir ekleme yaptı Engin Bey. Onu da söyleyeyim tam bu konu üzerine. Oyunda Roza Aleksandrovna Bolşoy Balesi'nden emekli diye tanıtılıyor...

Engin Gürmen: Zihni Bey'e böyle tanıtılıyor rolü icabı...

Zihni Göktaş: Damadıma diyorum ki, yani oyundaki damadıma "Saçmalama, sanatçının emeklisi mi olurmuş?" diyorum, alkış alıyor...

Engin Gürmen: Bu doğaçlama da son bir iki genel prova önce benden geldi...

Bu oyun neden yapıldı? Gerçekten Zihni Göktaş'ın tekrar sahneye dönmesi arzu ediliyordu. Bir şey yapması arzu ediliyordu. Birinci sebep... çok haklı ve çok doğru bir sebep... Kendileri benim yönetmemi arzu etmişler. Çok teşekkür ediyorum. Çok mutluyum. Biz çok iyi anlaşıyoruz çalışırken... ben böyle araştırmacı tavrımla başladım onu mu yapsak, bunu mu yapsak diye... Hikmet [Körmükçü] arkadaşımız da bizimle beraber... Bazılarını beğenmiyoruz, bazıları olmuyor filan. Birdenbire tesadüfen orijinal adı *Retro* olan *Gidiş Dönüş Moskova* adlı oyun elimize geçti. Üçümüz okuduk, Hikmet Körmükçü, ben, Zihni Bey... sevdik... Bir de baktık ki, meğerse bu oyun zaten Şehir Tiyatrosu Kütüphanesi'nde repertuvarda varmış. Yani repertuvar kuruluna muhtaç olmadık. Oraya muhtaç olsak rapor edilecek, gidecek, gelecek. Biz daha oynayamazdık oyunu.

İskender Pala: Buradaki beyefendi -Prof. Dr. Abdullah Uçman- repertuvar kurulu üyeliği yaptı uzun süre...

Engin Gürmen: Şimdi yapıyor musunuz? Aman pot kırma yayım... Herhalde beni haksız görmüyorsunuz? Bu biraz da galiba koruma içgüdüleriyle mi kurulmuş bir kurul? Bilmiyorum yani.

İskender Pala: Yok, eleme üst güdüsüyle kurulmuş... (*Gülüşmeler*)

Engin Gürmen: Ondan sonra biz tabii çok sevinerek prova-ya başladık. Rol dağıtımını yaptık. Çok tatlı bir olay ve duygusal bir komedi. Yaşlılık ve yalnızlık üzerine bir taşralı -Zihni Bey'in oynadığı bir yaşlı adam- kızının ısrarı üzerinde Moskova'ya gelmiş yalnız kalmaması için... Moskova'da kızı ve damadı ile beraber yaşıyorlar. Fakat adamcağız orada çok sıkılıyor. Çünkü günümüzün şartlarında kızı da çalışıyor, damadı da çalışıyor. Bütün bunların üstüne damat müthiş bir antika meraklısı. Antika alım satımı yapıyor. Ev böyle bir eskici dükkanı gibi, bir antikacı dükkanı gibi...

Zihni Göktay: Çukurcuma gibi...

Engin Gürmen: Evet... Oyundaki adıyla Nikolay bu evin içinde yaşamaya mecbur ve hiç konuşacak kimsesi yok. Sadece balkona çıkıp güvercinlere yem veriyor ve onlarla konuşuyor. Onlarla yalnızlığını tatmin ediyor...

İskender Pala: İstanbul'da oynayacak mı?

Engin Gürmen: Oynadı zaten...

İskender Pala: Oynadı mı, başladı mı?

Engin Gürmen: Yedi temsil oynadık, on iki temsil de Gazhane'de oynadık, noktaladık...

İskender Pala: Önümüzdeki sezon için.

Zihni Göktay: İnşallah Frankfurt'ta oynayacağız. (*Gülüşmeler*)

İskender Pala: Değerli arkadaşlarım oturumumuzun sonuna geldik. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nin düzenlediği IX. Uluslararası Osmanlı İstanbul Sempozyumu'nun son oturumu... Ben misafirlerimize teşekkür ediyorum...

Engin Gürmen: Sağ olun efendim, biz teşekkür ederiz.

Zihni Göktay: Nazik davetinize çok teşekkür ederiz.